

Magdalena Maziarz

Uniwersytet Wrocławski/Polska

Wszystko o mediacji językowej¹

DOI: 10.23817/strans.14-17

Received: 16.07.2023

Accepted: 28.08.2023

Książka profesor Iwony Janowskiej i Marty Plak, zatytułowana „Działania mediacyjne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych: od teorii do praktyki”, została opublikowana w 2021 roku jako 22. tom serii *Biblioteka „LingVariów” Glottodydaktyka*, której redaktorką naukową jest Iwona Janowska, jedna z autorek. Ta pozycja jest interesująca i godna uwagi, ponieważ w 2023 roku nadal jest jedynym polskim tłumaczeniem opisu działań mediacyjnych przedstawionego w nowym wydaniu „Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume (Council of Europe 2020)”² (w skrócie: CEFR 2020), opublikowanym przez Radę Europy. Marta Plak już przed kilkoma laty podjęła pierwszą próbę tłumaczenia na język polski opisu ogólnego działań i strategii mediacyjnych oraz syntetycznego zestawienia wskaźników biegłości ilustrujących poszczególne poziomy referencyjne w ramach pracy magisterskiej obronionej w roku akademickim 2017/18 w Katedrze Języka Polskiego jako Obcego na Wydziale Polonistyki UJ³ (por. Martyniuk 2021: 10). Niemniej jednak dokument CEFR 2020 nie doczekał się jeszcze oficjalnego polskiego wydania, które ze względu na nowe spojrzenie i ujęcie mediacji językowej mogłoby mieć duże znaczenie dla dydaktyki języków obcych na każdym poziomie nauczania⁴. CEFR 2020 jest efektem końcowym prac Rady Europy nad zmianami do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego 2001 (polska wersja wydana przez ORE w 2003, tłumaczenie Waldemara Martyniuka)⁵. Zmiany i aktualizacje w CEFR 2020 w dużej mierze

- 1| Janowska, Iwona/ Plak, Marta (2021). *Działania mediacyjne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych: od teorii do praktyki*. Kraków: Księgarnia Akademicka. 215 S.
- 2| Link do dokumentu: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>, dostęp: 05.07.2023 r.
- 3| Pierwsza wersja dokumentu CEFR pojawiła się we wrześniu 2017 roku (Janowska, Plak 2021: 84).
- 4| Na gruncie polskim już w 2020 roku o nowym podejściu do mediacji w CEFR pisała Patricia Hartwich, jej artykuł „Mediation als soziokulturelles Sprachhandeln im Begleitband zum Gemeinsamen europäischen Referenzrahmen für Sprachen” ukazał się w 11. tomie czasopisma *Studia Translatorica*.
- 5| Zobacz: https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/attachments/ESOKJ_Europejski-System-Opisu.pdf, dostęp: 05.07.2023 r.

dotyczą mediacji językowej, działań i strategii, którym to autorki poświęcają w całości swoją książkę, wzbogacając ją dodatkowo o rozdział poświęcony zadaniom mediacyjnym w kształceniu językowym.

Monografia rozpoczyna się wprowadzeniem, w którym autorki przedstawiają krótkie uzasadnienie dla swojej pracy badawczej. Następnie składa się z pięciu rozdziałów oraz podsumowania. Trzy z tych rozdziałów poświęcone są szczegółowemu opisowi i analizie mediacji, działań językowych oraz koncepcji mediacji. Rozdział czwarty stanowi kompendium wiedzy na temat mediacji w CEFR 2020, natomiast rozdział piąty zawiera m.in. materiały dydaktyczne do nauczania i uczenia się języków obcych opartych na mediacji językowej.

W pierwszym rozdziale autorki dokonują przeglądu pojęcia i definicji mediacji w wielu dyscyplinach (w prawie, komunikacji społecznej, psychologii, kulturze, edukacji) oraz opisują historię mediacji na przestrzeni wieków, na koniec skupiają się na mediacji i mediatorze w dydaktyce językowej. Takie ujęcie pozwala czytelnikowi zrozumieć istotę mediacji w ogóle, nie tylko w dydaktyce, co łączy się z dalszą analizą, w kolejnych rozdziałach. Autorki piszą m.in. o zrodzonej na przełomie lat 80. i 90. XX wieku we Francji mediacji kulturowej (*médiation culturelle*), polegającej na zbliżeniu się do propozycji kulturalnej lub artystycznej w celu jej zrozumienia oraz na relacjach między ludźmi, między instytucjami, językami, formami (s. 22). Przytaczają istotę mediacji międzykulturowej powstałej wskutek trudności napotykanym przez pracowników społecznych w kontakcie z ludnością migrującą. W tym kontekście „brak umiejętności komunikacji, błędna ocena różnic kulturowych, trudności z zaobserwowaniem zmian w tożsamości [...]” stawały się często źródłem konfliktów (s. 23), dlatego zainteresowano się metodami opartymi na takiej właśnie mediacji. W dalszej części rozdziału poddają krótkiej analizie mediację w edukacji i psychologii, powołując się na teorie Lwa Wygotskiego, dla którego „całe uczenie się jest za pośrednictwem, więc aby się uczyć, uczący się potrzebuje innych ludzi” (s. 25).

Na koniec autorki interpretują pojęcie mediacji i mediatora w dydaktyce językowej; mediacja pojawiła się za sprawą „Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie” (Council of Europe 2001) i, jak piszą Janowska i Plak, „stało się hiperonimem dla działań związanych z tłumaczeniami pisemnymi i/lub ustnymi” (s. 26). Próbując wyjaśnić różnice między mediacją a tłumaczeniem, autorki powołują się na Bessie Dendrinou, według której „mediacja, w porównaniu z tłumaczeniem, jest bardziej zogniskowana na sytuacji komunikacyjnej niż na oryginalnym tekście. Nie implikuje tworzenia tekstu docelowego maksymalnie zbliżonego do oryginału, ale wprowadza modyfikacje, stosownie do sytuacji komunikacyjnej” (s. 27). Autorki zwracają także uwagę na szczególną rolę mediatora w tym procesie – jest on bardziej interaktywny niż tłumacz, angażuje się, dokonuje wyboru co do przekazywanych treści, zgodnie z celem komunikacyjnym. Mediator dostosowuje tworzony przez

siebie tekst do poziomu znajomości języka i kompetencji kulturowej uczestników zdarzenia komunikacyjnego, dodatkowo wzbogaca przekaz o wyjaśnienia i komentarze metajęzykowe, w przeciwieństwie do tłumacza, który powinien pozostać niewidoczny i wierny oryginalnemu tekstowi⁶ (s. 27). Rolę mediatora w dydaktyce językowej przyjmuje także nauczyciel. Janowska i Plak powołują się tu na badania prowadzone pod kierunkiem Geneviève Zarate (s. 28), w których eksponowana jest taka rola nauczyciela, związana z koniecznością posiadania odpowiednich kompetencji pozwalających na wspieranie nauczania kultury docelowej, podnoszenie świadomości uczniów na temat jej wzorców (s. 28–29). Autorki podsumowują ten istotny rozdział stwierdzeniem, że „podstawowym atrybutem mediacji jest jej ścisły związek z relacjami społecznymi oraz różnymi zjawiskami mającymi wpływ na te relacje” (s. 30), a działania mediacyjne to „procedury regulujące i ułatwiające funkcjonowanie systemów kierujących się wartościami dialogu, kompromisu i współpracy” (s. 30).

Drugi rozdział jest prezentacją językowej kompetencji komunikacyjnej. Autorki wspominają o literaturze przedmiotu (Hymes, Canale i Swain, Bachman, Plamer) oraz o pojmowaniu kompetencji w ESOKJ. Dużo miejsca poświęcają działaniom językowym i ich funkcjom, które w ESOKJ zostały zdefiniowane jako „zastosowanie językowych kompetencji komunikacyjnych w konkretnej sferze życia do stworzenia bądź zrozumienia jednego lub więcej tekstów w celu wykonania danego zadania” (ESOKJ 2003: 20) i podzielone na cztery grupy: działania receptywne, produktywne, interakcyjne i mediacyjne (s. 33). Autorki omawiają wszystkie cztery grupy, powołując się na treść opisu. Następnie odnoszą się do strategii, przytaczają definicję tychże w ESOKJ (patrz: ESOKJ 2003: 61) i próbują wskazać różnice pomiędzy działaniami i strategiami. W rozdziale tym Janowska i Plak podejmują się doprecyzowania nieścisłości terminologicznych pojęć: sprawności językowe i działania językowe. Uważają, i słusznie, że publikacja ESOKJ w 2001 roku zapoczątkowała nowy podział kształconych umiejętności: oprócz sprawności receptywnych i produktywnych wyróżniono dwie kolejne kategorie, czyli działania interakcyjne i mediacyjne, które korzystają z umiejętności językowych użytkownika realizujących się w postaci recepcji i produkcji (s. 40–41). Tym samym „twórcy ESOKJ dokonali znaczącej zmiany terminologicznej. To, co pod postacią produkcji i recepcji było określane jako sprawność językowa, wraz z interakcją i mediacją zostało nazwane działaniem językowym” (s. 41). Badaczki opracowały własny schemat ukazujący przejście od czterech sprawności do czterech sposobów działania – recepcji, produkcji, interakcji i mediacji, które występują w postaci pisemnej i ustnej (s. 41). Dwa ostatnie podrozdziały poświęcone są podejściu ukierunkowanemu na działanie,

6| W tym przypadku autorki również powołują się na Bessie Dendrinis (s. 27; por. Dendrinis 2006).

które autorki opisują jako działanie uwzględniające powód, dla którego uczący się musi/powinien się komunikować i szeroki kontekst komunikacji (s. 43). Podkreślają również, że podstawowym innowacyjnym założeniem podejścia zaproponowanego przez ESOKJ jest odejście od tradycyjnego postrzegania uczących się, których w dokumencie określa się jako „użytkowników języka” i „jednostki społeczne” mające do wykonania pewne zadania, nie tylko językowe, uwarunkowane kontekstem sytuacyjnym i środowiskowym (s. 44).

Rozdział trzeci monografii stanowi obszerną analizę koncepcji mediacji w pracach Rady Europy od 2001 roku i jest kompendium wiedzy na temat mediacji w ESOKJ (CEFR 2020). W tym rozdziale znajduje się pełny przegląd wszystkich działań mediacyjnych, typów mediacji (ustnej i pisemnej) oraz wskaźników biegłości, wraz z ich interpretacjami oraz tabelarycznymi i graficznymi prezentacjami. Autorki dokładnie analizują etapy prac Rady Europy nad rozwojem pojęcia mediacji, począwszy od pierwszej wersji ESOKJ (2003), przez „The mediation functions of schools” autorstwa Coste i Cavalli oraz „Developing illustrative descriptors of aspects of mediation” autorstwa North i Piccardo po założenie przedwstępne dokumentu „CEFR – Companion volume” i suplement do oryginalnej wersji CEFR z 2001 roku. Oprócz analizy samej koncepcji mediacji w wymienionych publikacjach Janowska i Plak opracowały tabele i schematy w języku polskim (tłumacząc anglojęzyczne wersje publikacji), co jest szczególnie cenne dla dydaktyków języków obcych w Polsce.

Rozdział czwarty to opis i tłumaczenie CEFR 2020 w zakresie mediacji. Autorki przedstawiają charakterystykę działań mediacyjnych i zamieszczają przetłumaczony na język polski schemat działań i strategii mediacyjnych (s. 83). Następnie dokonują tłumaczenia ogólnego opisu umiejętności związanych z mediacją (s. 86–87) i umieszczają w tabelach polskie wersje wskaźników biegłości językowej dla poszczególnych działań i strategii mediacyjnych na każdym poziomie. Szczególnie wartościowe i godne uznania, zwłaszcza z perspektywy dydaktycznej, są komentarze i interpretacje poszczególnych działań i strategii, które autorki zawarły. Dzięki nim czytelnikom udaje się prawidłowo zrozumieć znaczenie i istotę mediacji w kontekście kształcenia językowego oraz w ramach ujęcia CEFR 2020.

Piąty rozdział to kompendium wiedzy na temat mediacji językowej w dydaktyce języków obcych. Autorki przedstawiają różnice między podejściem badaczy do zagadnień: mediacja językowa, kompetencja mediacji językowej oraz zdolność mediacji. Następnie wymieniają czynności, jakie może obejmować funkcja mediatora i opisują kompleksowy charakter procesu mediowania w kształceniu językowym. Bardzo istotne są podrozdziały poświęcone zadaniom i ćwiczeniom mediacyjnym. Janowska i Plak przedstawiają typologię zadań mediacyjnych według Elisabeth Kolb, Daniela Caspari, Daniela Reimanna oraz Marii Stathopoulou i charakteryzują te zadania, wskazując na ich cechy:

oparcie na realiach bliskim odbiorcom, angażowanie użytkownika języka, określenie celu konkretnej sytuacji komunikacyjnej, uwzględnienie kultury obcej i własnej uczącego się. Dla dydaktyków szczególnie cenne będą zamieszczone wskazówki na temat tworzenia zadań mediacyjnych oparte na doświadczeniach autorek i teoriach A. Pfeiffera i Bessie Dendrinis oraz na temat różnic pomiędzy zadaniem a ćwiczeniem mediacyjnym. Autorki na przykładach zadań omawiają ich podstawowe elementy: polecenie, materiał źródłowy, poziom i wskaźniki biegłości, strategie oraz funkcje mediatora w zadaniu. Znajdują się tu m.in. przykłady zadań na ustne lub migowe przekazywanie informacji, pisemne przetwarzanie tekstu, notowanie oraz autentyczne zadanie skonstruowane według zasad podejścia zadaniowego⁷.

Publikacja ma niezwykłą wartość dla dziedziny dydaktyki języków obcych. Nie tylko podkreśla znaczenie mediacji dla nowatorskiego podejścia do nauczania i uczenia się języków, ale również pełni rolę praktycznego podręcznika dla nauczycieli, którzy chcą wdrożyć zadania i ćwiczenia mediacyjne w swojej codziennej pracy. Przede wszystkim, książka ta posiada duże znaczenie zarówno w kontekście teoretycznym, jak i praktycznym. Jest to pierwsze i jedyne polskie tłumaczenie dokumentu „CEFR – Companion volume (Council of Europe 2020)”, co stanowi niezwykłą wartość dla polskich nauczycieli i teoretyków dydaktyki, umożliwiając im łatwiejszy dostęp do tej publikacji. Jednocześnie książka może być przydatna i cenna dla dydaktyki tłumaczenia, ponieważ podkreślenie znaczenia mediacji językowej w kształceniu językowym ma ścisły związek z przywróceniem należytego miejsca tłumaczeniom w tymże kształceniu.

Bibliografia

- Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. Companion volume 2020: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4>, dostęp: 5.07.2023 r.
- Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume, 2020, Council of Europe Publishing.
- Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment (CEFR), 2001, Council of Europe, Cambridge University Press.

7| Zadania te mogą być przydatne na początkowym etapie kształcenia przyszłych tłumaczy, ponieważ są skonstruowane w taki sposób, by przygotowywać studentów do samodzielnego rozwiązywania także problemów translacyjnych osadzonych w konkretnej rzeczywistości translacyjnej. O podejściu zadaniowym w translatoryce akademickiej pisała Anna Małgorzewicz w artykule „Podejście zadaniowe w antropocentrycznej translodydaktyce akademickiej” w 2016 roku.

- Dendrinos, Bessie (2006). „Mediation in Communication, Language Teaching and Testing”. W: *Journal of Applied Linguistics* Vol. 22. S. 9–35.
- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie (2003). Wydawnictwo Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, Warszawa.
- Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. ORE 2003: https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/attachments/ESOKJ_Europejski-System-Opisu.pdf, dostęp: 5.07.2023 r.
- Hartwich, Patricia (2020). „Mediation als soziokulturelles Sprachhandeln im Begleitband zum Gemeinsamen europäischen Referenzrahmen für Sprachen“. W: *Studia Translatorica* vol. 11. S. 27–33.
- Małgorzewicz, Anna (2016). „Podejście zadaniowe w antropocentrycznej translodydaktyce akademickiej”. W: *Lingwistyka Stosowana* 19: 4/2016. S 149–165.
- Martyniuk, Waldemar (2021). „ESOKJ 2020: nowy, zmodernizowany europejski system opisu kształcenia językowego CEFR 2020: the new, updated Common European Framework of Reference for Languages”. W: *Postscriptum Polonistyczne* 2/2021. S. 1–18.

Magdalena Maziarz

Uniwersytet Wrocławski
Instytut Filologii Germańskiej
Zakład Translatoryki i Glottodydaktyki
Pl. Nankiera 15 B
50–140 Wrocław
magdalena.maziarz@uwr.edu.pl
ORCID: 0000-0003-0569-9036